

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ФІЗИКИ В ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ КОЛЕДЖІВ

Стаття присвячена аналізу наукової літератури з метою виявити головні ознаки особистісно орієнтованого навчання за такими характеристиками: мета, зміст, методи, умови побудови процесу навчання фізики, результати професійної підготовки.

Ключові слова: *принципи, умови, управління, особистісно-орієнтований підхід, професійна підготовка.*

На етапі стрімких суспільно-трансформаційних змін екстенсивний підхід до освітньої діяльності у середніх спеціальних закладах технікумах, коледжах помітно вичерпав себе. Тому необхідні пошуки шляхів організації навчально-виховної роботи, які б забезпечували інтелектуальний розвиток як окремої особистості, так і суспільства в цілому. Такі можливості дає інтенсифікація навчально-пізнавальної діяльності студентів на принципах особистісно-орієнтованого навчання.

Проблема вдосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців шляхом інтенсифікації навчального процесу певною мірою висвітлена в наукових працях А.М. Алексюка, В.П. Андрушенка, Ю.К. Бабанського, В.І. Бондаря, Д. Брунера, Л.С. Виготського, Л.П. Вовк, С.У. Гончаренка, М.О. Данилова, В.В. Давидова, А. Дистервега, Д. Дьюї, Б.П. Єсипова, Л.В. Занкова, І.А. Зязюна, Я.А. Коменського, Г.С. Костюка, А.І. Кузьмінського, В.Г. Кузя, І.Я. Лернера, А.А. Мазаракі, М.І. Махмутова, О.Г. Мороза, А.І. Михайлушина, Н.Г. Ничкало, В. Оконя, В.Л. Омеляненка, В.О. Онищука, І. Песталоцці, В.Ф. Паламарчук, Л.І. Прокопенко, О.Я. Савченко, М.М. Скаткіна, С.О. Сисоевої, О.В. Сухомлинської, К.Д. Ушинського, С.Х. Чавдарова, М.І. Шута, Г.І. Щукіної та ін. Проте, вказана проблема потребує подальшої розробки.

Серед сучасних інноваційних педагогічних підходів особливу увагу привертають роботи, що присвячені дослідженню і визначенню особистісно орієнтованого підходу до побудови виховання й навчання. В. Серіков особистісно орієнтований підхід розглядає за допомогою категорій, що у методиці визначаються як фактори навчального процесу, а саме: мети та змісту освіти, методів навчання і певних технологій, діяльності викладання та учіння, критеріїв їх ефективності. При цьому він наголошує, що навчання, що спрямоване на розвиток особистості не є формуванням особистості з певними якостями, а є процесом творення умов для повноцінного виявлення і відповідно розвитку особистісних функцій вихованців. У якості таких особистісних функцій він визначає: вибірково (вибір цінностей і способу життя), критичну (до цінностей і норм, що висуюються зовні), вольової саморегуляції при досягненні мети, рефлексивну, утворюючу смисли, орієнтуючу (будування системи особистісних цінностей і смислів), функцію відповідальності за рішення, що приймаються, забезпечення автономності, цілісності, стійкості внутрішнього світу, творчої самореалізації, забезпечення рівня духовності [5, с. 26–28]. На думку науковця саме повнота реалізації цих функцій особистості у навчальному процесі і є мірою того, наскільки навчальний процес має особистісний рівень функціонування [Там само].

Ідею особистісно орієнтованого навчання в умовах підготовки фахівців харчової підготовки в коледжах допомагають втілити такі засоби:

- використання різноманітних форм і методів орієнтації навчальної діяльності, що сприяє розкриттю суб'єктного досвіду студентів;
- створення атмосфери зацікавленості кожного студента в роботі групи;
- стимулювання студентів до висловлювання, використання різних способів виконання завдань, без будь якого остраху помилитися чи дати невірну відповідь;
- використання під час занять дидактичного матеріалу, який дає змогу студенту вибирати найбільш значущі для нього вид та форму навчального змісту;
- оцінювання діяльності студентів не тільки за кінцевим результатом (правильно – неправильно), а й за процесом його досягнення;
- заохочення прагнень студента знаходити свій спосіб роботи (вирішення завдання), аналізувати способи роботи інших студентів під час заняття, вибирати й засвоювати більш раціональні;
- створення педагогічної ситуації спілкування на заняття, що дають змогу кожному студенту виявити ініціативу, самостійність, вибірковість у способах роботи, створення умов для природного самовиявлення студента.

Важлива роль при організації навчального процесу з фізики за засадах особистісно орієнтованого підходу в навчанні відводиться наступним принципам:

- принцип неповторності кожної дитини;
- принцип визнання відсутності нездібних дітей;
- принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу;
- принцип врахування індивідуальних особливостей студентів;
- принцип визнання кожного студента особистістю;
- принцип отримання позитивних почуттів від навчання;
- принцип навчання через подолання труднощів;
- принцип дослідницького підходу до вивчення фізики;
- принцип обов'язковості самостійної розумової праці студентів у процесі вивчення фізики;
- принцип людяності, чуйності, тактовності по відношенню до студентів;
- принцип розуміння і оцінки знань студентів як інструмента виховання;
- принцип взаємозалежності колективу і особистості у навчанні;
- принцип залежності розвитку особистості студента від особистості вчителя;
- принцип розгляду навчально-виховного процесу як складної системи.

Аналіз наукової педагогічної літератури показав, що основні теоретичні положення особистісно орієнтованого навчання можна звести до наступного:

– особистість (і викладача, і учня) є вища цінність і орієнтир всього навчально-виховного процесу, спрямованого на створення умов щодо розкриття, розгортання й самореалізації особистості. При цьому мається на увазі, що Особистість є проявом Людського в людині, того, що слід дбайливо вирощувати, культивувати, того, що відібране культурою як ознака власне Людського буття, ознака власне Людської природи [4], того, що закладене в самій людині у вигляді її духовних і базових потреб [8]. Функція освіти при цьому полягає в тому, аби за допомогою розвитку особистості забезпечити саморозвиток суспільства [5, с. 61];

– спрямування навчального процесу з фізики на актуалізування психологічних потреб (у самоактуалізації, саморозвитку, орієнтації у світі цінностей та смислів соціокультурного, духовного життя людини, самоусвідомленні, самоздійсненні, самоповазі), а також духовних потреб особистості (у пізнанні, в успішній, продуктивній діяльності, в творчості та пошуковій активності, в певному ставленні до дійсності, у комфортному спілкуванні) є ознакою його особистісної спрямованості [4, с. 47];

– дитинство, отрочество є такими етапами в житті людини, які від самого життя не можуть бути абстраговані й відокремлені. Важливо забезпечити в процесі навчання повноцінне – вільне, творче – проживання дитинства і юності, як самоцінних і соціально значущих періодів життєвого утвердження і самовизначення людини. Спосіб існування дитини в ці часи або сприяє включенню механізмів самоусвідомлення, саморозвитку й самовиховання особистості, або гальмує ці процеси й назавжди залишає людину в безвиході реактивної поведінки [9, 10 та ін.];

– зміст особистісно орієнтованого навчання (ООН) повинен включати все, що є необхідним людині для будівництва власної особистості [4, с. 103]. Завдання полягає у тому, щоб зміст освіти з фізики з рівня загальних значень перекласти на рівень особистісних сенсів, аби цей зміст сприймався студентами як соціальна, моральна, естетична, але і власна професійна цінність [4, с. 103]. Відповідно до цього завдання, зміст ООН повинен включати наступні обов'язкові компоненти: аксіологічний (етичний, естетичний), когнітивний, діяльнісно-творчий, особистісний [4, с. 104];

– процесуальну сторону навчання фізики можливо представити тільки шляхом організації різних видів навчальної діяльності – пізнавальної, оцінної, практичної, естетичної та ін. ООН фізики характеризується вживанням особистісно-розвиваючих освітніх технологій: задачно-контекстних, дискусійно-діалогічних, імітаційно-ігрових [5, с. 88]. При цьому, переживання як спосіб існування особистісного досвіду передбачає і адекватні форми привласнення: спілкування – діалог, ігрова діяльність, рефлексія, творчість, тощо. [5, с. 29]. *Організація професійно-орієнтованої діяльності в ході вивчення фізики* спрямована на усвідомлення студентом своєї суб'єктності шляхом:

- 1) усвідомлення особистісно значущої *мети* діяльності;
- 2) усвідомлення *норм* навчальної діяльності і її *етанів* (орієнтація, цілепокладання, планування, виконання, контроль, корекція, оцінка);
- 3) усвідомлення *цінностей* в контексті освітньої діяльності – це ті якості особистості студента в процесі вивчення фізики, його дії і вчинки, які сприяють досягненню мети навчання;
- 4) реалізація можливості *вибору* суб'єктом діяльності визначених способів просування до позначеної мети. Постійне тренування суб'єктності – здібності до вільного вибору і відповідальності;
- 5) встановлення позитивного зворотнього зв'язку – оцінювання, підтримка, допомога [5, с. 165]. Є лише один спосіб реалізувати особистісно орієнтований підхід до навчання фізики – зробити навчання сферою самоствердження особистості;

щодо умов організації навчання фізики, то головною є особистісно-стверджуюча ситуація – та, яка актуалізує сили саморозвитку. Треба культивувати такі ситуації, у яких стосунки з дітьми будуються на врахуванні їх гідності і права бути особистістю. Йдеться про необхідність моделювання ситуацій вільної, творчої співпраці. Утверджуються і враховуються психологічні механізми виховання, розраховані на максимальне залучення всіх компонентів структури особистості (*свідомості, емоції, волі*) в соціальній і міжособистісній взаємодії [11, с. 29];

результати навчання мають *функціональний і психологічний* характер. При цьому, у якості психологічного результату виступає особистісний образ "Я" студента, його "Я" – концепція, а також система його особистісних ставлень до дійсності, що актуалізується у навчанні фізики.

Отже, *особистісно орієнтованим процесом навчання фізики* у сучасній педагогіці визначають той, що засобами спільної діяльності викладача і студентів забезпечує їх індивідуальну продуктивну фахову самореалізацію [6, с. 21]. Таке навчання не є формуванням особистості з певними якостями, а є процесом творення умов для повноцінного виявлення і відповідно розвитку особистісних функцій вихованців [5, с. 26 – 28]. У зв'язку з усім вищезазначеним ми можемо дійти висновку, що особистісно орієнтоване навчання фізики, – це такий тип взаємодії викладачів і студентів (учнів) (у процесі діяльності, спілкування, переживання, самоусвідомлення), при якому цілі, зміст, методи, форми і засоби навчання призводять до обов'язкових позитивних функціональних і психологічних результатів, спрямовують особистість (й студента, й викладача) на шлях розвитку, самовизначення, самоусвідомлення, самореалізації, допомагають долати вікові соціально-психологічні кризи.

Використані джерела

1. Порус Б.Н. Личностная ориентация образовательного процесса : учебно-справочное пособие для работников образования / Борис Николаевич Порус. – Луганск : Знание, 2004. – 244 с.
2. Бондаревская Е. В. Теория и практика личностно-ориентированного образования / Е.В. Бондаревская. – Ростов н/Д : Феникс, 2000. – С. 8.
3. Сериков В.В. Образование и личность : теория и практика проектирования педагогических систем / В.Сериков. – М. : Педагогика, 1999. – С. 79.
4. Кух А.М. Системно-особистісно-діяльнісний підхід до формування системи фахової підготовки учителів фізики. Збірник наукових праць. Педагогічні науки. Випуск 39. – Херсон: В-цтво ХНУ, 2005. – С. 267-273.

Kylymnyk S.M., Kukh A.M.

THE PERSONALITY ORIENTED STUDIES OF PHYSICS ARE IN PROFESSIONAL PREPARATION OF STUDENTS OF COLLEGES

The article is devoted to the analysis of scientific literature with the purpose of to find out in it the main signs of the personality oriented studies of physics after such descriptions: purpose, maintenance, methods, terms of construction of process, results of training

Organization of the professionally-oriented activity during training physics is sent to realization of the subject a student by a way:

- 1) *realization personality of meaningful aim of activity;*
 - 2) *realizations of norms of educational activity and her stages(orientation, planning, implementation, control, correction, estimation;*
 - 3) *of realization of values in the context of educational activity are those internalss of personality of student in the process of education physics, his actions and acts that assist gaining end of studies;*
 - 4) *realization of possibility of choice by the subject of activity of certain methods of moving toward a mark aim. The permanent training of subject is capacities for a free choice and responsibility;*
 - 5) *establishment of positive feed-back is an evaluation, support, help.*
- There is only one way to implement learner centered approach to teaching physics - make learning assertiveness sphere of personality.*

Key words: *principles, conditions, management, student-centered approach, training.*

Стаття надійшла до редакції 22.05.2017